Traducere din limba greacă veche și adnotări de Ierom. dr. Hariton Popescu, Mănăstirea „Sfântul Calinic de la Cernica", Râmnicu Vâlcea

Comentariu la Epistola către Galateni al celui între sfinți Ioan Gură de Aur, Arhiepiscopul Constantinopolei*

Omilia I[1]

„Pavel apostolul, nu de la oameni, nici prin mijlocirea oamenilor, ci prin Iisus Hristos și prin Dumnezeu-Tatăl, Care L-a înviat pe El din morți, și toți frații împreună cu mine, Bisericilor Galatiei: har vouă și pace de la Dumnezeu-Tatăl nostru și de la Domnul nostru Iisus Hristos."[2]

1. Deschiderea [acestei epistole] este încărcată de multă vehemență și de un mare curaj, și nu numai etapa preliminară, ci, ca să zic așa, întreaga epistolă. Cu siguranță că faptul de a vorbi întotdeauna cu blândețe celor ce sunt pe cale de a deveni ucenici, cu toate că ei au nevoie de severitate, nu ține de competența unui profesor, ci ar putea fi [opera] unui corupător, încât, pe bună dreptate acest fapt li-l face și potrivnic. De aceea și Domnul, deși le-a vorbit blând ucenicilor, uneori a folosit cuvântul cu mai multă asprime, și odată îi fericește, iar altădată le aduce reproșuri. Într-adevăr, deși i-a zis lui Petru, „Fericit ești, Simone, fiul lui Iona"[3], și cu toate că l-a înștiințat că pe mărturisirea lui va așeza temeliile Bisericii, nu după mult [timp] de la aceste cuvinte, zice: „Mergi înapoia Mea, Satano, sminteală Îmi ești"[4]; și iarăși, în altă parte: „Chiar și voi sunteți lipsiți de pricepere?"[5]. Și atâta frică le-a însuflat, încât și Ioan a zis că [ucenicii] văzându-L în timp ce vorbea cu femeia samarineancă, I-au adus aminte de hrană, „Și totuși nimeni nu a îndrăznit să zică «ce cauți?», sau «ce discuți cu ea?»"[6]. Acestea înțelegându-le și Pavel, și pentru că mergea pe urma Învățătorului

*Traducerea din limba greacă veche am realizat-o după ediția Saint John Chrysostom, Frederick Field, *Interpretatio omnium epistolarum Paulinarum. Tomus IV continens comentaria in epistolas ad Galatas et Ephesios*, IV, UP, s.l., 1852.

1 Menționăm că, deși traducerea de față este făcută după varianta amintită mai sus, totuși, a fost consultată și ediția grecească: Sfântul Ioan Gură de Aur, *In epistulam ad Galatas commentarius*, 1, în PG 61, 616., s.l., s.a., 611–682, pe baza căreia s-a întocmit capitulația.

2 Galateni I, 1-3.

3 Matei XVI, 17.

4 Matei XVI, 23.

5 Matei XV, 16.

6 Ioan IV, 27.

său, şi-a înfrumuseţat cuvântul pentru folosul ucenicilor, uneori tăind şi arzând, alteori punând leacuri blânde. Corintenilor le zicea: „Ce doriţi, cu toiag să vin la voi sau în duhul iubirii şi al blândeţii?”[7], iar galatenilor: „O, galateni fără de minte!”[8], şi nu numai o singură dată, ci şi a două oară întrebuinţează acest reproş. Şi, spre sfârşitul [epistolei], criticându-i, le zicea: „Nimeni să nu-mi facă supărare”[9]. Şi iarăşi le poartă de grijă, ca atunci când zice: „Copilaşii mei, pe care din nou vă nasc”[10], şi multe altele de felul acesta. Într-o oarecare măsură îi este clar oricui, încă de la prima citire, că epistola este plină de irascibilitate.

Pavel (...) şi-a înfrumuseţat cuvântul pentru folosul ucenicilor, uneori tăind şi arzând, alteori punând leacuri blânde.

Dar trebuie să spunem care este faptul ce l-a făcut [pe Pavel] să se aprindă de mânie împotriva ucenicilor, căci acest lucru nu este mic, nici neînsemnat, de vreme ce el însuşi nu ar fi folosit o asemenea vehemenţă[11]. Fiindcă faptul de a se aprinde de mânie în legătură cu orice lucru este partea bărbaţilor înguşti la minte, inflexibili şi ticăloşi, aşa cum, prin urmare, faptul de a da înapoi în situaţiile importante ţine de cei mai înceţi şi mai adormiţi. Dar Pavel nu se înscrie în această paradigmă. În consecinţă, care a fost păcatul ce l-a deranjat? A fost unul mare, apăsător şi care pe toţi îi înstrăina de Hristos, încât el însuşi arată, avansând cu discursul şi zicând: „Iată, eu, Pavel zic vouă: că de vă veţi tăia împrejur, Hristos la nimic nu vă va folosi”[12], şi iarăşi, „Cei ce voiţi să vă îndreptaţi prin lege aţi căzut din har”[13]. Aşadar, ce reprezintă acest lucru? Într-adevăr, trebuie să explicăm aceasta mai clar. Cei care au crezut [în Hristos] dintre iudei, fiindcă erau ţinuţi de prejudecata iudaismului[14] şi, în acelaşi timp, îmbătaţi de slavă deşartă, vrând să-şi aroge statutul de învăţători, atunci când au mers la neamul galatenilor, îi învăţau că trebuie să se taie împrejur[15], să

7 I Corinteni IV, 21.

8 Galateni III, 1.

9 Galateni VI, 17.

10 Galteni IV, 19.

11 Literal: „lovitură prin cuvânt”.

12 Galateni V, 2.

13 Galateni V, 4-5.

14 Trăsătura definitorie, prin care iudaismul contrasta cu elenismul, aşa cum remarcă Sfântul Epifanie al Salaminei, era tocmai tăierea împrejur (cf. PG 41, col. 193; trad. în limba engleză: Frank Williams, *The Panarion of Epiphanius of Salamis: Book I: (Sects 1-46) Second Edition, Revised and Expanded*, Brill, Leiden, The Netherlands, 2008, p. 20).

15 „A fost un semn şi pecete al legământului harului, precum şi al legământului naţional dintre Dumnezeu şi evrei. (1.) A pecetluit făgăduinţele făcute lui Avraam, care se refereau la comunitatea Israelului, promisiuni naţionale. (2.) Dar promisiunile făcute lui Avraam au inclus făgăduinţa mântuirii (Gal. 3:14), o promisiune care a venit peste noi. Legământul cu Avraam a fost o dispensaţie sau o formă specifică de legământ al harului, iar circumcizia a fost un semn şi pecete al acelui legământ. Avea un sens spiritual. Însemna purificarea inimii, circumcizia interioară efectuată de Duhul (Deut. 10:16; 30:6; Ezechiel 44:7; Fapte 7:51; Rom. 2:28; Col. 2:11). Tăierea împrejur, ca simbol ce lăsa în urmă o umbră în raport cu sfinţirea dată de către Duhul Sfânt, a lăsat acum locul botezului [ortodox] (q.v.). [...] Sub dispensa evreiască, biserica şi statul erau identice. Nimeni

ţină Sabatul şi lunile noi[16], iar de Pavel să se depărteze, deoarece condamna [aceste rânduieli]. Ei zic că cei din jurul lui Petru, Iacov şi Ioan – primii dintre apostoli, care au fost cu Hristos, nu împiedică [aceste rânduieli] şi, în realitate, nu [le] împiedicau, însă nu făceau acest lucru dogmatizându-l[17], ci aplecându-se la slăbiciunea creştinilor proveniţi dintre iudei. Dar Pavel, întrucât predica la păgâni, nu avea nevoie de această concesie. Prin urmare, când a fost în Iudeea, şi el însuşi s-a folosit de acest pogorământ. Însă înşelătorii, fără să spună motivele pentru care şi acesta, şi aceia îngăduiau [cele amintite], îi induceau în eroare prin raţionamente greşite pe cei mai simpli, zicând că nu trebuie să aibă încredere în Pavel, căci acesta s-a ivit de ieri şi de azi, pe când cei de pe lângă Petru au apărut mai întâi şi că Pavel a fost ucenic al apostolilor, iar aceia, ai lui Hristos, că acesta este singur, iar aceia sunt mulţi şi stâlpi ai Bisericii. Şi îl calomniau pentru făţărnicie, zicând că şi el însuşi, cel care înlătura circumcizia, „e clar că altundeva se foloseşte de acestea, într-un fel predicându-vă vouă, în alt fel, altora".

Aşadar, când a văzut că întregul popor se inflamase şi că un foc sălbatic cuprinsese Biserica galatenilor, şi că edificiul se clătina, şi era în pericol să cadă, pe de-o parte, fiind ţinut de o dreaptă mânie, iar pe de altă parte, de durere în inimă[18] – şi, chiar a arătat acest lucru zicând că: „Şi aş vrea să fiu acum la voi, şi să-mi schimb glasul meu"[19] – [din această pricină] scrie epistola [către Galateni], ca să se apere de toate aceste [acuzaţii]. Şi încă de

---

nu ar putea fi membru al unuia fără să fie şi membru al celuilalt. Circumcizia era un semn şi o pecete a apartenenţei la ambele. Fiecare persoană tăiată împrejur a adus prin aceasta dovada că era unul dintre [membrii] poporului ales, un membru al bisericii lui Dumnezeu aşa cum exista ea atunci şi, în consecinţă, şi un membru al comunităţii evreieşti." (Cf. M. G. Easton, *Illustrated Bible Dictionary and Treasury of Biblical History, Biography, Geography, Doctrine, and Literature*, Harper & Brothers., New York, 1893).

16 Gr. νουμηνία-ας, ἡ poate face aluzie la luna nouă a anului (= echinocţiul), (cf. Claudius Ptolemy mathematician, IICE, Κλαύδιος Πτολεμαῖος: ed. J. L. Heiberg - F. Boll - E. Boer - F. Lammert, T 1898–1957 apud Franco Montanari, „νουμηνία" în *The Brill Dictionary of Ancient Greek*, Brill, s.l., First published online: 2015.), însă, în contextul de faţă, sunt desemnate serviciile speciale săvârşite la începutul unei luni (Num. 28:11–15; 10:10) (cf. M. G. Easton, *Illustrated Bible Dictionary and Treasury of Biblical History, Biography, Geography, Doctrine, and Literature*, p. 500).

17 Sinodul apostolic de la Ierusalim din anul 50 d. Hr. a edificat această problemă în sensul în care a trasat obligaţiile Legii iudaice pentru convertiţii de origine păgână cf. Xavier Léon-Dufour, *Dictionnaire du nouveau testament*, Média Diffusion, s.l., 2015, p. 179). În altă ordine de idei, era suficient pentru păgânii care doreau să îmbrăţişeze creştinismul să ţină doar următoarele prescripţii, fără a mai fi nevoie să se taie împrejur: [28 ἔδοξεν γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ καὶ ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τούτων τῶν ἐπάναγκες,29 **ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτῶν καὶ πορνείας**, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε.Ἔρρωσθε. (Acts 15:28-29 BGT)] „Pentru că părutu-s-a Duhului Sfânt şi nouă să nu vi se pună nicio greutate în plus în afară de cele ce sunt necesare: *Să vă feriţi de cele jertfite idolilor, şi de sânge, şi de (animale) sugrumate, şi de desfrâu*, de care păzindu-vă, bine veţi face. Fiţi sănătoşi!"(Fapte 15, 28-29).

18 Se remarcă jocul lexical folosit de Sfântul Ioan Gură de Aur între θῡμός -οῦ, ὁ(mânie) vs. ἀθυμία -ας, ἡ (durere în inimă, mâhnire adâncă), pentru a marca „dreapta mânie" a Sfântului Apostol Pavel în raport cu anumiţi iudei proveniţi dintre creştini, care denaturaseră mesajul apostolic şi, implicit, compromiteau imaginea lui în faţa celor simpli. Această atitudine stârnea compătimirea apostolului pentru cei din urmă din pricina faptului că erau păcăliţi referitor la obligativitatea primirii tăierii împrejur, în cazul în care aceştia doreau să îmbrăţişeze creştinismul. Tocmai din acest motiv, provocat de aceste acuzaţii false, de care face pomenire Sfântul Ioan Hrisostom, apostolul neamurilor se simte nevoit să scrie această epistolă către galateni.

19 Galateni IV, 20.

la început face referire la acea prejudecată pe care o insinuau împotriva sa, și anume că Petru, Ioan și Iacov au fost ucenici ai lui Hristos, iar Pavel, doar al apostolilor. De aceea, și-a început [epistola] în acest chip: „Pavel apostolul, nu de la oameni, nici prin mijlocirea oamenilor". Într-adevăr, trișorii aceia ziceau, lucru pe care l-am anticipat, „că acesta este cel din urmă dintre toți apostolii și că a fost instruit de către aceia. Petru, Iacov și Ioan au fost chemați primii [la apostolie] și sunt corifeii ucenicilor, și au primit învățăturile de la Hristos Domnul, și trebuie să ne supunem mai degrabă acelora decât acestuia. Aceia nu împiedică de la a ne tăia împrejur și nici de la respectarea Legii."

[...] de la început face referire la acea prejudecată pe care o insinuau împotriva sa, și anume că Petru, Ioan și Iacov au fost ucenici ai lui Hristos, iar Pavel, doar al apostolilor. De aceea, și-a început [epistola] în acest chip: „Pavel apostolul, nu de la oameni, nici prin mijlocirea oamenilor". ❦

2. Acestea și altele ca acestea zicând, pe de-o parte, minimizându-l pe acesta, iar, pe de altă parte, exaltând slava celorlalți [apostoli] – nu ca să-i laude, ci ca să-i inducă în eroare pe galateni –, căutau să-i convingă zadarnic să asculte de Lege. Așadar, pe bună dreptate și-a început astfel epistola. Din moment ce-i disprețuiau învățătura zicând că ea este de la oameni, iar a lui Petru, de la Hristos, [Pavel] încă de la început stă neclintit față de această [afirmație mincinoasă], declarând că este apostol „nu de la oameni, nici prin mijlocirea oamenilor".

Într-adevăr, Anania l-a botezat, dar nu acela l-a eliberat de înșelăciune, nici nu l-a călăuzit la [dreapta] credință, ci Însuși Hristos a trimis către el acel glas de Sus, prin care l-a prins [în mreaja Evangheliei]. [Domnul] a chemat pe Petru și pe fratele său[20], pe Ioan și pe fratele aceluia[21], în timp ce umbla pe lângă mare[22], iar pe Pavel, după ce S-a înălțat la Cer. Și precum aceia nu au avut nevoie de o a doua chemare, ci, îndată lăsându-și plasele [de pescuit] și toate celelalte, I-au urmat, tot așa și acesta, de la prima chemare s-a ridicat la o înălțime covârșitoare și, imediat ce s-a botezat, a ales [să ducă] un război neînduplecat[23] împotriva iudeilor, dar, mai ales, prin această [râvnă], a fost superior celorlalți apostoli, fiindcă zice: „M-am trudit mai mult decât aceia"[24]. Însă, în cele [expuse în această epistolă] nu menține acest argument, ci este mulțumit să prezinte cele care-l fac asemenea [cu ceilalți apostoli]. Într-adevăr, el nu se ambiționa ca să se arate că este deasupra acelora[25], ci ca să desființeze

20 Adică pe Sfântul Apostol Andrei.

21 Adică pe Sfântul Apostol Iacov al lui Zevedeu.

22 Evanghelistul Matei, în capitolul 4 al Evangheliei sale, versetul 18, ne indică drept punct geografic al cooptării primilor ucenici Marea Galileii [Γαλιλαία, în latină Galilaea].

23 Literal, gr. ἄσπονδος -ον: „fără a cădea la pace cu cineva".

24 I Corinteni XV, 10.

25 Se referă la apostoli.

fundamentul înșelării [iudeilor]. Prin urmare, [sintagma] „nu de la oameni" era comună tuturor [apostolilor], fiindcă propovăduirea[26] își are începutul și originea Sus, [dar și sintagma] „nu prin mijlocirea oamenilor" este proprie apostolilor, întrucât nu i-a chemat prin oameni, ci prin Sine Însuși.

Dar de ce nu a făcut mențiune de chemarea[27] sa și nu a zis: „Pavel, chemat nu de la oameni", ci [a amintit] de apostolie? Pentru că despre aceasta era întreaga discuție. [Acuzatorii săi] ziceau că răspunderea aceasta de învățător i-a fost predată de către oameni, de către apostoli, și că trebuie să urmeze acelora. Dar Luca a clarificat [acest aspect], anume că nu i s-a predat de către oameni, zicând: „Și, pe când ei slujeau Domnului și posteau, Duhul Sfânt a zis: Puneți-mi deoparte[28] pe Pavel și pe Barnaba"[29].

Din acest loc este clar că una este puterea Fiului și a Duhului, întrucât, din moment ce [Pavel] a fost trimis de Duhul, de Hristos zice că a fost trimis. Acest lucru îl arată și într-altă parte, atribuind cele ale lui Dumnezeu Duhului. [Cu toate că,] atunci când discuta cu prezbiterii[30] din Milet, zice: „Aveți grijă de voi și de turmă, întru care Duhul Sfânt v-a pus pe voi păstori și episcopi"[31], totuși în altă epistolă zice: „Pe unii i-a pus Dumnezeu în Biserică: în primul rând, pe apostoli, în al doilea rând, pe proroci, apoi, pe păstori și pe învățători"[32]. Deci se folosește cuvântul fără a se face deosebire, zicându-se că cele ale Duhului sunt ale lui Dumnezeu și cele ale lui Dumnezeu, ale Duhului.

Dar [Pavel] închide gurile ereticilor și într-alt mod atunci când zice: „Prin Iisus Hristos și prin Dumnezeu-Tatăl". Din moment ce ei zic că această

---

26 Gr. κήρυγμα -ατος face trimitere la vestirea Evangheliei, la conținutul predicii apostolice sau chiar la doctrină, dogmă (G. W. H. Lampe, *A Patristic Greek Lexicon*, The Clarendon Press., Oxford, 1961, pp. 751–752).

27 În acest comentariu exegetic, termenul grecesc κλῆσις-εως, ἡ arată mai exact chemarea de la Dumnezeu, ca, de pildă, cea vechi-testamentară către Avraam, sau cea nou-testamentară către apostoli. În această ultimă categorie se înscrie și chemarea adresată Sfântului Apostol Pavel și, mai concret, Sfântul Ioan Hrisostom pomenește aici de convertirea lui Saul de pe drumul Damascului, despre care același ierarh, într-o altă omilie a sa, face următoarea precizare: ἐν τῷ καιρῷ τῆς κλῆσεως ἐτυφλώθη [sc. S. Paul] / în timpul chemării sale a fost orbit (1–7, Chrysostomus, Joannes, ob. 407 de laudibus Pauli, G.2.476, PG.50.473). Însă un înțeles particular al aceluiași termen este și acela de vocație creștină (G. W. H. Lampe, *A Patristic Greek Lexicon*, p. 757). În cazul Sfântului Pavel, cele două sensuri chemare-vocație se îmbină fericit pentru că își găsesc contraponderea în realitatea dogmatică a lucrurilor, în sensul în care raportul dintre har și libertate poate fi materializat în viața acestuia atât prin chemare, ce implică un har venit din partea lui Hristos într-un mod fulgerător, care s-a manifestat chiar și în plan văzut prin orbire (cf. Fapte 9, 8-9), cât și prin răspunsul „apostolului neamurilor" dat prin însăși viața sa – despre care aproape s-ar putea zice că aceasta a fost vocația sa, de a-L mărturisi pe Hristos, ceea ce bineînțeles că nu i-a răpit în niciun moment libertatea.

28 Aici, verbul ἀφορίζω are sensul de a pune deoparte pentru o slujbă, a numi, a hirotoni: Fapte 13, 12; Romani 1,1 și Galateni 1, 15 (cf. Henry George Liddell, et al., A Greek-English Lexicon, Clarendon Press, Oxford, 1996, p. 292).

29 Fapte XIII, 2.

30 Gr. πρεσβύτερος nu are în acest caz sensul clasic de „bătrân", ci acela de persoană hirotonită – preot / presbiter (cf. Pr. dr. Ioan Mircea, *Dicționar al Noului Testament. A – Z*, Editura IBMBOR, București, 1995, p. 419).

31 Fapte XX, 28.

32 I Corinteni XII, 28. Sfântul Ioan Gură de Aur adaugă în această ediție substantivul ποιμήν-ένος, ὁ = păstor, care nu se regăsește în textul biblic de la I Corinteni XII, 28 (cf. Saint John Chrysostom, *Commentary on the Epistle to the Galatians and Homilies on the Epistle to the Ephesians*, 6, JH Parker, London, 1840, p. 4).

formulare[33] este atribuită Fiului ca Unul care este inferior [Tatălui], fii atent la ceea ce face [Pavel]: o atribuie [şi] Tatălui, învăţându-ne să nu stabilim legi Firii celei negrăite, nici să fixăm grade de dumnezeire între Fiul şi Tatăl. Într-adevăr, când a zis „prin Iisus Hristos", a adăugat şi „prin Dumnezeu-Tatăl".

Dacă [Pavel] ar fi avut intenţia să menţioneze [doar] această sintagmă – „prin Care" –, făcând în acest chip trimitere la Tatăl, poate că [atunci ereticii] ar fi speculat, zicând că „prin Care" se potriveşte Tatălui prin faptul că lucrările Fiului se referă la Acela. Dar, în realitate, amintind de Fiul laolaltă cu Tatăl şi redând în comun expresia [pentru ambele Persoane ale Sfintei Treimi], nu mai permite ca această ipoteză [eretică] să fie plauzibilă[34]. Căci nu face acum acest lucru de parcă ar atribui cele ale Fiului Tatălui, ci ca să arate că însăşi formularea nu introduce nicio deosebire de Fiinţă[35] [între Tatăl şi Fiul].

Dar ce ar putea să zică aici cei care născocesc o oarecare depreciere [a Fiului în raport cu Tatăl] şi pe seama botezului[36], din pricina faptului că botezul se face „în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh"? Dacă Fiul ar fi inferior [Tatălui] din cauza faptului că este plasat [la evanghelistul Matei] după Tatăl, ce ar putea să zică [ereticii], dat fiind faptul că aici[37] apostolul [Pavel] începe cu Fiul, [şi apoi] merge către Tatăl? Dar, în orice caz, nu am putea să zicem nimic hulitor. Într-adevăr, nu se cade să schimbăm adevărul certându-ne cu aceia, ci, chiar dacă s-ar sălbătici de nenumărate ori, e nevoie ca noi să ţinem măsurile[38] dreptei credinţe. Aşadar, precum noi nu am putea să zicem că Fiul este mai mare decât Tatăl, de vreme ce [Pavel] L-a amintit mai întâi pe Hristos – întrucât acest lucru [ţine de] o extremă nebunie şi este o covârşire a toată necuviinţa –, tot aşa, nici acolo [la evanghelistul Matei] noi nu trebuie să credem că Fiul este mai mic decât Tatăl din pricina faptului că [în ordinea expunerii] este aşezat după Tatăl.

„Care L-a înviat pe El din morţi"

Ce faci, o, Pavele? Cu toate că vrei să-i iniţiezi în credinţă pe oamenii care practică iudaismul, nimic nu aduci în discuţie[39] dintre acele lucruri mari şi strălucitoare, în concordanţă cu felul în care le scriai Filipenilor, zicând că: „În chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire a socotit a fi El întocmai cu Dumnezeu"[40], [sau cu] ceea ce după acestea ai strigat scriindu-le evreilor că: „Este strălucirea slavei Sale şi chipul ipostasului Său"[41], [sau potrivit cu] ceea ce fiul tunetului dintru început a aclamat: „La început era Cuvântul, şi Cuvântul era la Dumnezeu, şi Dumnezeu era Cuvântul"[42], [sau conform cu] ceea ce Însuşi Iisus adesea declara şi zicea către iudei că face aceleaşi lucruri ca Tatăl şi că are aceeaşi putere[43].

Tu nu zici nimic din aceste lucruri, ci, lăsându-le pe toate acestea, aminteşti [doar] de

33 Facem menţiunea că în acest pasaj şi în următorul am folosit pentru redarea substantivului λέξις -εως, ἡ trei modalităţi de traducere, şi anume: formulare, expresie şi sintagmă. Am optat pentru această variantă întreită atât din punct de vedere stilistic, pentru a evita obositoarea repetiţie pentru lector, cât şi pentru a se înţelege mai clar teologia dogmatică expusă în această secvenţă (n. trad.).

34 Literal: „să aibă loc".

35 Sfântul Ioan Hrisostom subliniază deofiinţimea [ὁμοουσιότης-ητος, ἡ] Persoanelor treimice.

36 Matei XXVIII, 19.

37 În acest prim verset al epistolei către Galateni.

38 În contextul de faţă, explicităm că atunci când vorbim despre înţelesul gr. μέτρον -ου, τό tradus prin măsură, de fapt, avem în vedere canonul, legea sau regula. Iar în ceea ce priveşte înţelegerea termenului „canon", nu ne rezumăm aici doar la aspectul disciplinar din punct de vedere teologic, ci ne referim la dreapta credinţă în totalitatea ei, şi mai exact la Canonul Ortodoxiei, cu toate aspectele pe care le implică: scripturistic, apologetic, apostolic, liturgic etc. (vezi diac. Ioan Ică jr., *Canonul Ortodoxiei. Canonul apostolic al primelor secole*, I, Editura Deisis, Sibiu, 2008, pp. 321-1032).

39 Literal: „nimic nu aduci în mijloc".

40 Filipeni II, 6.

41 Evrei I, 3.

42 Ioan I, 1.

43 Cf. Ioan V, 19, 27.

iconomia cea după trup, aducând în mijloc Crucea şi Moartea? Da, zice [Pavel]. Cu siguranţă că, dacă discursul s-ar fi adresat[44] unor oameni care nu ar fi gândit nimic măreţ despre Hristos, ar fi fost bine să le zică acele lucruri [măreţe]. Dar pentru că se răzvrătesc împotriva noastră, ca şi cum ar urma să fie pedepsiţi dacă ar renunţa la Lege, de aceea le aminteşte de acest lucru, şi anume de binefacerea ce aparţine în mod firesc tuturor, cea care provine din Cruce şi din Înviere, [binefacere] prin care înlătură orice necesitate a Legii. Bineînţeles că a zice „la început era Cuvântul", că „era în chipul lui Dumnezeu", că se face pe Sine „întocmai cu Dumnezeu", şi toate câte sunt de acest fel, se ziceau pentru a arăta[45] dumnezeirea Cuvântului, dar niciuna [dintre aceste expresii] n-ar fi contribuit atât de mult la [clarificarea] prezentei teme. Totuşi, faptul de a zice: „Cel Care L-a înviat pe El din morţi" amintea de vârful binefacerii către noi, ceea ce nu puţin contribuia în vederea argumentului [său]. Şi, de fapt, majoritatea oamenilor au obiceiul să ia aminte nu atât la cuvintele care expun măreţia lui Dumnezeu, cât la cele ce arată binele [făcut de El] oamenilor. Drept aceea, renunţând să mai vorbească despre acele [lucruri mari], îşi construieşte cuvântul în jurul facerii de bine făcute pentru noi.

3. Dar ereticii se reped zicând că: „Iată, Tatăl înviază pe Fiul!", fiindcă, odată îmbolnăviţi, îşi astupă urechile la auzul dogmelor înalte, iar pe cele smerite – exprimate astfel fie de dragul trupului, fie pe seama autorităţii Tatălui, fie pentru o altă iconomie –, pe acestea le aleg şi, examinându-le pe fiecare în parte, se tratează cu dispreţ pe ei înşişi, pentru că, potrivit Scripturii, n-aş putea să spun altfel. Aş putea să întreb cu plăcere pe unii ca aceştia de ce zic ei aceste lucruri. Nu cumva pentru că vor să-L arate slab pe Fiul şi că nu are putere pentru a învia un trup? Şi totuşi, credinţa în El a făcut ca până şi umbrele celor ce cred [într-Însul] să învieze morţi[46]. În consecinţă, oamenii care credeau în El, cu toate că rămâneau muritori, numai prin umbra trupurilor lor şi prin hainele pe care le purtau pe trupurile lor înviau morţi, iar El nu avea putere să Se învieze pe Sine? Şi cum să nu fie învederată această nebunie şi înteţire a ieşirii din minţi? Nu L-ai auzit când zicea: „Stricaţi acest templu şi în trei zile îl voi ridica"[47]? Şi iarăşi: „Putere am să-mi pun sufletul şi putere am iarăşi să-L iau"[48]? Prin urmare, de ce se zice că Tatăl L-a înviat, precum şi faptul că face altele pe care Însuşi Fiul le face? S-a zis acest lucru şi în privinţa cinstirii Tatălui, şi pentru neputinţa ascultătorilor.

44 Literal: „ar fi fost".

45 Literal: „erau din pricina faptului de a arăta".

46 Cf. Fapte V, 15.

47 Ioan II, 19.

48 Ioan X, 18.

„Și toți frații împreună cu mine”[49]

De ce oare atunci când scria [celelalte epistole] nu a adăugat nicăieri și acest lucru? Pentru faptul că fie menționează doar numele său, fie [pentru faptul că amintește numai] două sau trei nume ale celorlalți. Însă aici a înfățișat o mulțime întreagă, motiv pentru care nici nu a amintit pe cineva cu numele.

Așadar, de ce face el acest lucru?

[Adversarii săi] îl calomniau pe motiv că numai el singur predica aceste lucruri și pentru că [numai] el începea să introducă o oarecare inovație în corpusul învățăturilor de credință. Deci, vrând să înlăture bănuiala lor și să arate că are pe mulți care îi împărtășesc gândirea [teologică], a numărat împreună [cu sine] pe frați, vrând să arate vădit că ceea ce scrie, scrie în conformitate și cu gândirea [teologică] a acelora.

„Bisericilor Galatiei”[50]

Într-adevăr, acest foc al rătăcirii nu devasta doar o cetate, nici două sau trei, ci întregul neam al Galatenilor. Vezi-mi și la aceste cuvinte[51] iritarea lui cea mare, fiindcă nu a zis „iubiților”, nici „sfinților”, ci „Bisericilor Galatiei”. Iar acest fapt de a nu-i chema nici cu iubire, nici după cinstea numelor, ci doar cu o [simplă] convenție, cât și faptul de a nu adăuga Bisericilor lui Dumnezeu, ci simplu, „Bisericilor Galatiei”, ținea de faptul că [Pavel] era foarte mâhnit și de faptul că [acum] își dezvăluia în fața tuturor durerea sa. Pe lângă aceasta, chiar de la început se grăbește să țină împreună [persoanele] atunci când o anume situație provoacă divizare[52] și tocmai de aceea le-a pus numele de Biserică, făcându-i să se rușineze și aducându-i împreună la un singur [cuget]. Într-adevăr, cei care sunt separați prin multe lucruri nu ar putea fi numiți cu acest apelativ, întrucât numele de Biserică este un nume al armoniei și al unirii părerilor.

„Har vouă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul Iisus Hristos”[53]

Acest verset îl așază în chip necesar peste tot, dar mai ales acum, când le scrie epistola Galatenilor, căci, de vreme ce se primejduiau să cadă din har, se roagă pentru ei ca iarăși să-l dobândească, [și] din moment ce se războiesc contra lui Dumnezeu, Îl roagă pe El să-i întoarcă la aceeași pace [ca mai înainte].

„De la Dumnezeu-Tatăl”

Și de aici, iarăși, sunt prinși ușor în flagrant ereticii, deoarece afirmă că, atunci când Ioan zice la începutul Evangheliei sale: „Și Dumnezeu

49 Galateni I, 2.

50 Galateni I, 2.

51 Literal: „aici”.

52 Literal: „în ceea ce privește faptul care provoacă divizare”.

53 Galateni I, 3.

era Cuvântul”[54], scrie acest [nume] fără articol, ca și cum ar admite că dumnezeirea Fiului este inferioară [dumnezeirii Tatălui]. De asemenea, ei zic din nou că, atunci când Pavel spune că Fiul este în chipul lui Dumnezeu[55], nu despre Tatăl vorbește, din pricina faptului că și acest [nume al lui Dumnezeu[56]] este fără articol. [Dacă așa ar sta lucrurile], ce ar mai putea să zică acum, când Pavel spune că nu de la Dumnezeu[57], ci de la Dumnezeu-Tatăl[58]? Dar aici Pavel îl numește Tată pe Dumnezeu nu ca să-i lingușească, ci ca să-i certe foarte tare și să le amintească pricina prin care au devenit fii, căci nu prin Lege s-au învrednicit de această cinste, ci prin baia renașterii duhovnicești[59]. De aceea seamănă pretutindeni, chiar și în preambul, urmele binefacerii lui Dumnezeu și aproape că zice: [Voi], robii, vrăjmașii și înstrăinații, cum Îl numiți dintr-o dată pe Dumnezeu Tată? V-a dăruit [cumva] Legea această rudenie spirituală? Prin urmare, de ce părăsindu-L pe Cel Ce vă conduce la această familiaritate [duhovnicească], vă grăbiți iarăși la Pedagog[60]?

Însă sunt suficiente numele acestea – nu doar Cel al Tatălui, ci și al Fiului – pentru a le arăta facerea Sa de bine. Într-adevăr, numele Domnului nostru Iisus Hristos, dacă este examinat cu acrivie, demonstrează toată facerea Sa de bine. Și, de fapt, de aceea se va chema Iisus, zice [evanghelistul], „fiindcă El va mântui poporul Său de păcatele lor”[61], iar numele „Hristos” le-a amintit de ungerea Duhului.

4. **„Cel Care S-a dat pe Sine pentru păcatele noastre”[62]**. Vezi că nu a îndurat slujire de rob nici pentru că fusese constrâns, nici pentru că a fost predat de către cineva, ci S-a dat pe Sine [de bunăvoie]? Prin urmare, atunci când îl auzi pe Ioan zicând că: „Tatăl a dat pe Fiul Său cel Unul-Născut pentru noi”[63], să nu micșorezi din această pricină vrednicia Celui Unul-Născut, nici să suspectezi ceva omenesc! Chiar dacă se zice că Tatăl L-a dat, se afirmă

54 Ioan I, 1.

55 Cf. Filipeni II, 6.

56 Se referă la substantivul Θεός.

57 Ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

58 Ἀπὸ Θεοῦ Πατρός.

59 Potrivit dicționarului Lampe, în cazul de față, sensul gr. λουτρόν -οῦ, τό trimite către: 1. o echivalență cu βάπτισμα, ritualul botezului, în titlul tratatului lui Meliton; 2. către apa botezului; sau 3. prezintă o legătură cu anumite părți ale ritualului [Sfântului] Botez (cf. G. W. H. Lampe (ed.), “Λουτρόν (λοετρόν),” în *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford, 1961, p. 812).

60 Termenul folosit aici este παιδᾰγωγός -οῦ, ὁ, cuvânt ce apare și în Gal. 3, 24, 25. În acest context, face trimitere la rostul paideic al Legii celei Vechi în a primi Legea cea Nouă, dată de Mântuitorul nostru Iisus Hristos (cf. Philip Schaff, ed., *Saint Chrysostom: Homilies on Galatians, Ephesians, Philippians, Colossians, Thessalonians, Timothy, Titus, and Philemon*, coll. A Select Library of the Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church. First Series. 13, Christian Literature Company, New York, 1889, 4).

61 Matei I, 21.

62 Galateni I, 4.

63 Ioan III, 16.

acest lucru nu ca să-ți închipui că este vorba de o slujire de rob, ci ca să te lămurești că acest lucru era bineplăcut Tatălui, ceea ce, fără îndoială, și Pavel a arătat aici zicând: „După voia lui Dumnezeu și a Tatălui nostru”[64] – nu „după porunca”, ci „după voia”. Cu siguranță că, de vreme ce una este voia Tatălui și a Fiului, cele ce Fiul le voia, pe acestea și Tatăl le binevoia[65].

„Pentru păcatele noastre”[66]

Ne-am încurcat cu nenumărate rele, zice Pavel, și eram vinovați de cea mai grea pedeapsă. De asemenea, Legea nu doar că nu ne-a slobozit [de pedeapsă], ci ne-a și osândit, pe de-o parte, fiindcă făcea păcatul mai vădit, iar, pe de altă parte, pentru că nu putea să ne elibereze, nici să pună capăt mâniei lui Dumnezeu. Însă Fiul lui Dumnezeu chiar și ceea ce era imposibil l-a făcut posibil, deoarece ne-a dezlegat păcatele, i-a așezat în rândul prietenilor pe vrăjmași și ne-a oferit alte mii de daruri duhovnicești[67].

Apoi zice: **„Ca să ne scoată din acest veac viclean de acum”[68]**.

Iarăși, alți eretici[69] se agață de acest pasaj, discreditând viața prezentă și interpretând fals mărturia lui Pavel. Uite, zice [maniheul], Pavel a spus că veacul de acum este rău! Cu toate acestea, spune-mi [, te rog,] ce reprezintă cuvântul „veac”[70] [eon]? Este un timp măsurat în zile și ore. Așadar, de ce intervalul de timp al zilelor și drumul soarelui sunt lucruri rele? În orice caz, nimeni nu ar putea să zică vreodată acest lucru, chiar dacă ar cădea în cea mai de pe urmă rătăcire a gândirii. Dar Pavel, zice [maniheul], nu a spus că timpul este un lucru rău, ci viața de acum a numit-o rea. Și, totuși, cuvintele [pauline] nu spun acest lucru. Însă [tu, ereticule,] nu te întemeiezi pe cuvintele [pauline,] de la care ai izvodit acuzația din mintea ta, ci ți-ai deschis un drum propriu de interpretare. Așadar, va trebui să accepți ca și noi să tâlcuim cele spuse de Pavel, cu atât mai mult cu cât tâlcuirile noastre sunt și drepte, și nerătăcite.

Prin urmare, ce am putea zice? Că nimic din cele rele n-ar putea fi vreodată o cauză pentru cele bune, ba chiar viața de acum este pricinuitoare de nenumărate cununi și de atâtea răsplăți[71]. Negreșit că fericitul Pavel însuși o laudă cu prisosință, zicând astfel: „Dacă faptul acesta de a trăi în trup îmi este roadă a lucrului, atunci nu știu ce voi alege”[72]. Dar, după ce și-a pus înaintea [ochilor][73] alegerea între a vieți în această lume și cea de a se slobozi de trup și de a fi împreună cu Hristos, a preferat viața de acum. Dacă viața de acum ar fi fost rea, nici Pavel nu ar fi zis acele cuvinte despre sine, nici altcineva n-ar fi putut să se folosească de ea în vederea virtuții, chiar dacă s-ar fi silit foarte mult. Cu siguranță, nimeni vreodată n-ar putea să folosească răutatea în vederea [înfăptuirii] binelui, desfrânarea pentru înfrânare, invidia pentru prietenie. Și, de fapt, atunci când Pavel vorbește despre cuge-

64 Galateni I, 4.

65 Deși termenul grecesc folosit aici este „ἤθελεν”, provenind de la verbul „θελω”, și are sensul de „a vrea”, „a dori” sau „a consimți”, în contextul de față, pentru o mai clară înțelegere a mesajului hrisostomian, în deplin acord cu verbul „a consimți”, vine și lecțiunea folosită de noi prin verbul „a binevoi”, în sensul în care voința Tatălui consimte sau este în deplin acord cu cea a Fiului (n. trad.).

66 Galateni I, 4.

67 Vezi Franco Montanari, „ἀγᾰθός” în *The Brill Dictionary of Ancient Greek*, Brill, s.l., 2015.

68 *Galateni* I, 4.

69 Ereticii nominalizați de Sfântul Ioan Gură de Aur sunt maniheii, „care considerau materia intrinsec rea și plăteau onoruri divine soarelui, lunii și stelelor. Vide. Epif. Hær. lxvi. [Despre Mani și erezia maniheană, vezi Schaff, *Church History*, vol. II. pp. 498-508, unde este oferită și o prezentare completă a literaturii.–G. A.]”, (cf. P. Schaff, *Saint Chrysostom: Homilies on Galatians, Ephesians, Philippians, Colossians, Thessalonians, Timothy, Titus, and Philemon*, p.5, nota 2).

70 Gr. αἰών-ῶνος, ὁ (ἡ).

71 Literal: „de atâtea recompense” (τοσούτων μισθῶν).

72 Filipeni I, 22.

73 Literal: „după ce și-a pus înainte” (προθεὶς).

tul trupului, că „nu se supune legii lui Dumnezeu, căci nici nu poate”[74], acest lucru îl zice, și anume faptul că, în realitate, răutatea nu poate să fie[75] o virtute, din moment ce rămâne răutate.

Așadar, atunci când auzi [expresia] „veac viclean”, gândește-te la faptele cele rele, la denaturata liberă alegere. Într-adevăr, Hristos nu a venit ca să ne omoare și să ne scoată din această viață, ci pentru ca, lăsându-ne în lume, să ne pregătească spre a deveni vrednici de petrecerea cea cerească. De aceea, chiar și atunci când vorbea cu Tatăl Său, zicea: „Iar aceștia sunt în lume și Eu vin la Tine.[76] Nu Mă rog ca să-i iei din lume, ci ca să-i păzești de cel viclean”[77], adică de răutate. Prin urmare, dacă nu suporți nici aceste [argumente], ci încă susții că viața prezentă este rea, [atunci] nu-i acuza pe cei care își ridică singuri viața[78], fiindcă, după cum cel care se îndepărtează de răutate este vrednic nu de acuzații, ci chiar de cununi, tot așa și cel care își pune capăt zilelor printr-o moarte violentă, prin spânzurare sau prin oricare alt fel de moarte, după voi, nu ar fi drept să fie acuzat! Dar, în realitate, chiar Dumnezeu îi pedepsește pe unii ca aceștia mai mult decât pe ucigași și, pe bună dreptate, cu toții simțim groază [gândindu-ne la ei]. Cu siguranță că, de vreme ce nu este un lucru bun să-i omori pe alții, cu atât mai mult nu este un lucru bun să te omori pe tine însuți. Așadar, dacă viața aceasta ar fi un lucru rău, ar trebui să-i răsplătim pe cei care omoară oameni fiindcă ne eliberează de răutate!

Totuși, chiar și fără a invoca aceste [contra-argumente], din cele pe care ei înșiși le afirmă, [e limpede că] se încurcă în propriile lor [cuvinte]. Ei declamă lucruri care se contrazic cu ceea ce ei înșiși susțin[79], de vreme ce spun că soarele este dumnezeu, iar după acela numesc și luna dumnezeu, și se închină lor ca unui principiu dătător de multe bunătăți.

Într-adevăr, folosul acestor [luminători] și al celorlalte corpuri cerești nu este pentru alt [scop] decât pentru acela că ne vin în ajutorul vieții de aici, a vieții care, după cum pretind ei, este rea, cu toate că [lucrarea lor] hrănește trupurile și le luminează în întregime, de vreme ce aduce chiar și roadele la vremea coacerii[80]. Prin urmare, cum aceștia, care de voi

---

74 Romani VIII, 7.

75 În acest context gr. *εἶναι* poate fi înțeles prin „a fi în realitate” sau „a fi cu adevărat”. Cf. Franco Montanari, „εἰμί” în *The Brill Dictionary of Ancient Greek*, Brill, s.l., First published online: 2015. Last updated online: 2023 (n. trad.).

76 În PG 61, r. 37, Migne adaugă lecțiunea Καὶ πάλιν, „și iarăși”.

77 Ioan XVII, 11, 15.

78 Firește că Sfântul Ioan Gură de Aur nu susține o asemenea atitudine, însă, în contextul de față, exprimarea sa este una ironică la adresa celor care susțin că viața este rea și pentru a demonstra că efectul implicit al unei astfel de gândiri ar fi unul de neacceptat, chiar și pentru promotorii ei; el creionează confuzia în care s-ar plasa aceștia dacă ar afirma că viața este rea în sine (n. trad.).

79 Literal: „cu ei înșiși”(ἑαυτοῖς).

80 Literal: „aduc roadele la punctul cel mai înalt al înflorii [adică la coacere]” (καρποὺς εἰς ἀκμὴν ἄγουσα).

sunt socotiți a fi dumnezei, aduc o asemenea slujire pentru orânduirea unei vieți rele? Însă nici stelele nu sunt dumnezei – să nu fie! –, ci lucrări ale creației[81] lui Dumnezeu, făcute spre folosul nostru, și nici lumea nu este rea. Totuși, dacă-mi vorbești de ucigași, de adulteri și de profanatorii de morminte, aceste păcate nu au nimic intrinsec legat de viața aceasta. Aceste păcate nu țin de viața în trup, ci țin de alegerea alterată [a omului]. Cu siguranță că nimeni nu ar fi liber sau curat de păcat dacă păcatele ar fi [o urmare firească] a vieții de aici, încât negreșit să-i fi fost sortite.

[...] nimeni nu poate să scape de caracteristicile vieții în trup. Și care sunt acestea? Faptul de a mânca, de a bea, de a dormi, de a crește, de a flămânzi, de a înseta, de a se naște, de a muri, și toate cele asemănătoare cu acestea. [...] Tot așa și faptul de a face cele rele, dacă ar fi un lucru sortit firii vieții, nimeni nu ar scăpa de acestea, așa cum [nu scapă] nici de acelea ce țin de neapărata nevoie a firii.

Bagă de seamă, cel puțin, că nimeni nu poate să scape de caracteristicile vieții în trup. Și care sunt acestea? Faptul de a mânca, de a bea, de a dormi, de a crește, de a flămânzi, de a înseta, de a se naște, de a muri, și toate cele asemănătoare cu acestea. De asemenea, nimeni nu ar putea fi mai presus de acestea: nici păcătos, nici drept, nici împărat, nici om obișnuit, de vreme ce toți suntem sub stăpânirea neapăratei nevoi a firii. Tot așa și faptul de a face cele rele, dacă ar fi un lucru sortit firii vieții, nimeni nu ar scăpa de acestea, așa cum [nu scapă] nici de acelea ce țin de neapărata nevoie a firii. Așadar, de vreme ce nu vei găsi niciodată pe nimeni care să rămână neatins de nevoile firii, să nu-mi reproșezi acest fapt, anume că cei care fac binele sunt prea puțini. Deci, atât timp cât se va găsi chiar și un singur om care va împlini virtutea, cuvântul meu nu se va vătăma cu nimic. Ce zici [de acestea], nefericitule și nenorocitule? [Oare] viața de acum, în care am cunoscut pe Dumnezeu, în care filosofăm despre cele viitoare, în care ne-am făcut din oameni îngeri[82] și dănțuim cu puterile cele de sus, este rea? Și ce altă lămurire pentru viziunea voastră perfidă și distorsionată să mai căutăm?[83]

81 Pentru înțelegerea extinsă din punct de vedere teologic a gr. ἔργον, τό, vezi G. W. H. Lampe (ed.), "ἔργον," în *A Patristic Greek Lexicon*, At The Clarendon Press, Oxford, 1961, 546: „A. lucrare; 1. (...) 4. a lui Dumnezeu; a. creație; i. în general. ὁ δημιουργὸς ἐπὶ τοῖς ἔ. αὐτοῦ ἀγαλλιᾶται 1Clem.33.2; τὸ θέλημα αὐτοῦ ἔ. ἐστί, καὶ τοῦτο κόσμος ὀνομάζεται Clem.paed.1.6(p.106.9; M.8.281b); πρὶν γενέσθαι τὰ ἔ., ἦν μὲν ἀεὶ ὁ υἱός Ath. Ar.2.51(M.26.256b); Cyr.Jo.2.6(4.221c); ii. în special, a omului πάντας ἀνθρώπους ἑνὸς ὄντας ἔργα τοῦ θεοῦ Clem.str.7.14(p.61.23; M.9.520b); τὸ ἔ. τοῦ θεοῦ, τουτέστιν ὁ ἄνθρωπος Ath.Ar.2.66(288b); ἅπαντες … εἰσιν τοῦ θεοῦ ἔργα Const.App.7.2.3(...)" (n. trad.).

82 Nu e vorba de o schimbare a rațiunii firii, ci, în acest caz, Sfântul Ioan Gură de Aur are în vedere o schimbare duhovnicească a omului, lăuntrică, ca acesta să ajungă la fel de curat ca îngerii. Prin extindere se poate face trimitere și la monahism, dat fiind faptul că un monah trebuie să aibă conduita unui înger în trup, asemenea Sfântului Ioan Botezătorul (n. trad.).

83 Partea a II-a a primei omilii din corpusul exegetic hrisostomian către Galateni va fi publicată în numărul următor.